

Департамент освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Методичні рекомендації

Педагогам,
учням,
батькам,
керівникам закладів
освіти

Київ — 2024

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)
Ф50

Рекомендовано до оприлюднення в Інтернеті
Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 04.06.2024 р.)

За загальною редакцією
Олени ФІДАНЯН, Михайла ВОЙЦЕХІВСЬКОГО

Рецензенти:

Митник О.Я., завідувач кафедри практичної психології Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Малишев В.В., професор кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін Міжнародного європейського університету, доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва
Ф50 в умовах воєнного стану. Методичні рекомендації : навч.-метод.
посіб. / Упоряд.: Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О. ; за заг.
ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. — Київ : Київ. столич. ун-т
ім. Б. Грінченка, 2024. — 428 с.

ISBN 978-617-658-123-9

У методичному пораднику зібрано рекомендації зі збереження і зміцнення ментального здоров'я. Узагальнено практики керівників закладів освіти із реалізації реформи «Нова українська школа», організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Окреслено особливості організації освітньої діяльності в умовах воєнного стану. Запропоновано методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у 2024/2025 навчальному році. Визначено перспективи позашкільної та позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Для вчителів, керівників закладів освіти, учнів, батьків, методистів методичних кабінетів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)

© Департамент освіти і науки виконавчого органу

Київської міської ради

(Київської міської державної адміністрації), 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

© Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О., упорядкування, 2024

ISBN 978-617-658-123-9

ЗМІСТ

Вступ 7

**ПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ,
УЧНІВ, БАТЬКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 9**

- Ольга Хмелева-Токарева, Олена Сокол, Тетяна Гулевич, Марія Величко,
Вікторія Торліна.* Організація освітньої діяльності
у векторі збереження і зміцнення ментального здоров'я 9
- Марина Шопіна.* Як організувати індивідуальну роботу дошкільника
з особливими освітніми потребами 45
- Владислава Смолянова.* «Сонячні діти». Сучасні методи
для навчання учнів з синдромом Дауна 51
- Людмила Мальованна.* Очікуваний виклик
в освітньому середовищі — інклюзія в освіті 59

**РОБОТА КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 61**

- Костянтин Линьов.* Поради колегам від слухачів фахового курсу
для керівників закладів загальної середньої освіти
«Реалізація реформи «Нова українська школа»:
навчання у 5–7 класах за Державним стандартом
базової середньої освіти» 61
- Олександр Пошелюжний.* Поради молодому/новопризначеному
директору: вносимо зміни до статуту ЗЗСО 86
- Валентина Кучерява.* Особливості організації освітнього процесу
в очному, дистанційному та змішаних формах
в умовах воєнного стану 89
- Світлана Олексенко, Наталія Петрошук, Світлана Савченко.*
Безпечне та здорове освітнє середовище
для учасників освітнього процесу 96

**ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. ВИКЛИКИ.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ 102**

Дошкільна і початкова освіта 102

- Людмила Меленець.* У новий навчальний рік з новим Законом
«Про дошкільну освіту» 102

<i>Світлана Цибульська. Психосоціальна підтримка молодших школярів на початку навчального року: ідеї та поради</i>	108
<i>Алла Гончаренко, Наталія Дятленко. Як зробити навчання дошкільників цікавим та розвивальним: педагогічні родзинки</i>	112
<i>Олена Полякова. Методичні поради педагогам початкової школи щодо формувального оцінювання</i>	116
<i>Ольга Третяк. Удосконалення інфо-, медіаграмотності вчителя початкової школи</i>	120
<i>Вікторія Щербина. Забезпечення вчителями початкових класів якості освітньої діяльності в умовах воєнного стану в Україні</i>	125
<i>Ірина Байдак. Особливості викладання предмета «фізична культура» в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану</i>	127
<i>Наталія Денисова. Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно</i>	131
<i>Зоя Еманова. Тілесна перкусія (Body Percussion) як засіб гармонізації музичного розвитку дітей</i>	136
<i>Наталя Зеленьак. Дисграфія в молодших школярів, причини виникнення, види та корекція</i>	139
<i>Христина Лічманенко. Короткотривалі проекти та їх впровадження в навчальному процесі в початковій школі</i>	144
<i>Олена Мельничук. Навчання в укритті: виклики і рішення</i>	147
<i>Кристина Дубініна. Експериментально-дослідницька діяльність на уроках «Я досліджую світ»</i>	150
<i>Олена Ніжнік. День без іграшок у закладі дошкільної освіти (історія одного дня під час воєнного стану)</i>	156
<i>Ірина Санковська. Формування в учнів початкової школи навички раціонального використання енергії</i>	158
<i>Юрій Черпак. Інноваційний контекст роботи вчителя фізичної культури: виклики часу</i>	172
<i>Тетяна Шевченко, Галина Яковчук. Музейний простір дошкільного закладу під час військового стану як осередок зцілення й розвитку особистості</i>	177
<i>Олена Таран, Ірина Санковська. Методичні рекомендації та практичні поради під час роботи над темою «Вімельбух. Розглядаємо вімельбух»</i>	182
Мовно-літературна галузь	188
<i>Наталія Дика, Олександра Глазова. Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури в 2024–2025 навчальному році</i>	188

<i>Наталія Дика, Наталія Розінкевич.</i> Особливості викладання української літератури в очному, дистанційному та змішаному форматах: методичні підказки	202
<i>Світлана Сафарян.</i> Забезпечення якості навчання зарубіжної літератури в умовах воєнного стану	216
<i>Людмила Співакова.</i> Застосування цифрових платформ, інструментів та додатків для підвищення ефективності навчання англійської мови: інтеграція цифрових та педагогічних технологій	224
<i>Лідія Дончук.</i> Розробка уроку до Дня рідної мови	233
<i>Оксана Лутанюк.</i> Емоційне налаштування учнів під час уроків української та літератури	240
<i>Алевтина Багінська.</i> Розвиток білінгвального середовища в закладі загальної середньої освіти (з досвіту роботи педагогічних працівників Ліцею № 34 імені Віктора Максименка)	242
Природничо-математична галузь	255
<i>Ярослав Якунін.</i> Проект програми STEAM факультативу «Смартографія» для 7–9 класів: створення мотивації до вивчення предмета через спецінтерес дитини	255
<i>Людмила Булигіна.</i> Ефективне використання ресурсів ІТ студій Дія. Освіта на уроках інформатики	260
<i>Василь Заплатинський.</i> Викладання тематики воєнних небезпек в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут» та у предметі «Основи здоров'я»	261
<i>Вадим Гавронський.</i> Підготовка вчителів до впровадження принципів Нової української школи під час вивчення фізики в 7 класі	268
<i>Олександр Рудик.</i> Роль асинхронної дистанційної освіти	278
<i>Сергій Колесніков.</i> Інформаційні технології на уроках математики: проект “Каштан”. Експертна система з математики для учнів 8 класу	279
<i>Ірина Воротникова.</i> Корисні ресурси для вчителів математики	285
<i>Вікторія Косик.</i> Активні покликання на е-ресурси з географії, фізики, хімії, біології	288
<i>Максим Рудич.</i> Подолання освітніх втрат із соціальної та здоров'язберезувальної освітньої галузі на прикладі ВШО	301
<i>Ірина Філоненко.</i> Методичні рекомендації щодо навчання хімії у 2022/2025 навчальному році	324
<i>Яна Коваль.</i> Вивчення теми «Різноманітність речовин» у 7 класі	329
<i>Галина Надточий.</i> Використання елементів гри у навчанні хімії	336
<i>Альона Пікож.</i> Використання інтеграційних елементів STEAM на уроках хімії	339

<i>Юлія Балясна. Дослідження на уроках хімії:</i>	
паперова хроматографія	341
<i>Лариса Коломієць. Організація роботи</i>	
над проектами-дослідженнями	343
<i>Людмила Рак. Організація освітнього процесу</i>	
в 2024/2025 навчальному році із трудового навчання	
і технологій	349
Громадянська та історична галузь	367
<i>Оксана Салата. Виховання громадянськості учнів на ідеях</i>	
української державності	367
<i>Нінель Клименко. Громадянська та історична галузь</i>	<i>371</i>
<i>Ольга Дудар. Діяльнісний підхід на уроках історії</i>	<i>377</i>
<i>Юрій Беззуб. Навчально-методичний путівник</i>	
(модельні навчальні програми, підручники,	
посібники, інформаційні ресурси)	382
<i>Фелікс Левітас, Олександр Трухан. Освітня стратегія</i>	<i>388</i>
ПОЗАКЛАСНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА	
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	396
<i>Світлана Хімко. Про проведення I, II та III етапів</i>	
Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів	
у місті Києві та результати участі предметних команд	
у IV (фінальному) етапі олімпіад у 2023/2024 н.р.	396
<i>Олена Герасимович. Створення умов для зростання</i>	
майбутньої наукової еліти України	406
<i>Лариса Дейдши. Позашкільна освіта: завдання</i>	
на наступний навчальний рік	412
<i>Галина Лінчевська, Інна Прохорова. Поради класним керівникам</i>	
закладів загальної середньої освіти з національно —	
патріотичного виховання учнів	418
<i>Вадим Загорко. Науково-методична робота ліцею</i>	
як складник національного виховання	423

Алла Гончаренко,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

Наталія Дятленко,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент

Як зробити навчання дошкільників цікавим та розвивальним: педагогічні родзинки

Не стихають суперечки науковців, педагогів, батьків дошкільників про те, яким має бути навчання дітей цього віку. Поступово відходимо від традиційної знанневої парадигми, коли ефективність роботи педагога вимірювалася виключно знаннями вихованців; на зміну прийшов компетентнісний підхід, який вимагає активного залучення дитини до процесу пізнання, опертя на її мотиваційну сферу, безпосередню практичну діяльність. Беремо до уваги імпліцитний характер дитячого пізнання (більшість інформації дитина засвоює мимовільно, не докладаючи зусиль), вона відкрита до впливів зовні і можна сказати, що навчається постійно і для цього не обов'язково має бути в груповій кімнаті та сидіти за партою; є активним суб'єктом, що виявляється в її власних способах пізнання, активності, готовності пізнавати і відкривати; успішність її навчання значною мірою залежать від її включеності в розвивальне освітнє середовище. Начальною діяльністю дошкільник лише починає оволодівати, це прерогатива майбутніх вікових періодів, разом з тим, від сьогоднішніх перших кроків значною мірою залежить, чи буде в подальшому любити вчитися, чи стане потреба в пізнанні, здобутті нових знань, стилем всього життя і набуде важливої цінності. У даних методичних рекомендаціях зосередимо увагу на основних моментах

в організації навчання дошкільників, дотримання яких може стати для них радісним, цікавим та результативним процесом.

— *У першу чергу радимо опікуватися психологічним комфортом в групі.* Діти мають відчувати увагу, повагу та підтримку з боку вихователя; в дитячому середовищі має культивуватися і поціновуватися атмосфера довіри одне до одного та щирої зацікавленості. Коли дошкільники почуваються вільно, спокійно, то поводяться невимушено, цікавляться всім навкруги, ставлять запитання, висловлюють судження. У такій атмосфері розкриваються здібності дитини, вона стає здатною до пізнання, ризиків та відкриттів, її процес учіння відбувається успішно. Зроблена помилка, невдала спроба має розцінюватися як подолання першої сходинки в пізнанні і стимул для подальших кроків.

— *Беремо на замітку, що в організації навчальної діяльності дитини акцент варто робити на її почуттєвих переживаннях.* Шлях до розуміння та оволодіння конкретними знаннями має йти через почуттєві переживання дітей (здивування, інтерес, радість, сподівання, наміри, бажання, надії), які пробуджує сам педагог за допомогою різних засобів, до відтворення уявлень в грі, малюванні, розповідях і далі до більш-менш чіткого розуміння і формування елементарних уявлень і понять.

— *Радимо практикувати повноцінне системне тематичне навчання як форму організації навчальної діяльності дітей, де створюються сприятливі умови для задоволення потреб дітей в пізнанні, апробації власних сил і спроможностей.* Мова йде про те, що змістові теми мають вивчатися не одноразово на окремому фронтально організованому занятті, а певний час (один, два, три тижні) за різних форм організації дітей у різних ситуаціях та за різного контексту аж допоки знизиться чи зовсім зникне інтерес дітей до них. Хто пропонує ці теми? Насамперед, варто орієнтуватися на інтереси дітей, частіше обговорювати з ними, що саме вони б хотіли дізнатися, брати до уваги зміст їх запитань, суджень, зацікавленостей, тощо. Наприклад, помічено, що діти на прогулянці з інтересом спостерігають за роботою сміттєвоза, отож, можливо, варто започаткувати тему про переробку побутових відходів, або появу дитячого інтересу до комах можна

транслявати в обговорення, перегляд фільмів, спостереження, малювання, тощо. Що це дає? Діти мають можливість зануритися в тему, задіяти різні органи відчуттів, застосувати мислинневі операції, при цьому навчатися не лише на чолі з вихователем, а й одне від одного. Під кінець опанування теми групова кімната має нагадувати експериментальний майданчик, де відображується весь процес і результати навчання — малюнки, саморобки, плакати, книжки, тощо. Втім, вихователь сам може ініціювати вивчення теми через створення певної інтриги, проблемної ситуації, емоційно-збагаченої ситуації. Завершуватися вивчення теми має теж цікаво і надихаючи, яке умовно можна назвати святкуванням досягнень, наприклад, екскурсією, веселими іграми, спільними з батьками вечорами і т.д.

— *Пропонуємо звернути увагу на облаштування в групі закладу предметно-ігрового середовища, яке має інтригувати, кликати, заохочувати до активних дій. Вважаємо, що таким вимогам може відповідати розміщення матеріалів по освітніх осередках, серед них: природничий, математичний, ігровий, книжковий та ін. Здається, настав час оживити діяльність в них, наповнити новим змістом, включити в педагогічний процес на рівноправних з іншими формами засадах. Саме такі осередки вихователь може використовувати для реалізації тематичного навчання; тут діти за власним бажанням, відповідно до власних інтересів можуть займатися різними справами: малювати, ліпити, вирізувати, майструвати, прати та прасувати, лагодити книжки, працювати в куточку природи, складати пазли, будувати з конструктора тощо. В умовах зниженого покрокового контролю та регламентованості діти будуть успішно нарощувати свій інтелектуальний потенціал, вправляючись у самостійності, ініціативності, творчості. Вихователь при цьому не самоусувається від роботи, його функції розширюються: в одних ситуація він — консультант, в інших — партнер, а в деяких і учень. Наповнення осередків має постійно змінюватися: доповнюватися, замінюватися, відповідати появі нових інтересів і можливостям. На початку вивчення теми осередки наповнені невеликою кількістю матеріалів, поступово — все більше й більше. Чим менші за віком діти, тим менше*

має бути матеріалів. Це вимагає продуманої організації, хорошо-го оснащення, систематичності, єдності підходів і лише за таких умов можна очікувати продуктивної зустрічної активності дітей.

— *Намагайтесь максимально використати простір групової кімнати для організації роботи в освітніх осередках.* Добре, коли окремі куточки будуть відділені ширмами, перегородками, невисокими меблями і розміщені не по периметру кімнати, а по всій площі кімнати. Групова кімната не повинна нагадувати будинок відпочинку для дорослих людей, де всі предмети мають зафіксоване один раз і назавжди місце. Бездоганна чистота в групах, відсутність захаращеності, естетика інтер'єру — все це лише добре підґрунтя для організації різноманітної предметно-практичної, художньо-творчої діяльності, ігрової діяльності дітей.

— *Постійно оновлюйте дитячі осередки новими предметами, матеріалами, іграми.* Коли додавання матеріалів є постійним, вчасним, відповідним до інтересів дітей — *груповою кімната стає місцем експериментування, джерелом творчих ігор, спонукає дітей до запитань і позитивного розвитку.* Вихователів мають турбувати питання: чи достатньо матеріалів у групі, чи враховані інтереси як всієї групи, так і окремих дітей, чи стимулюють розумову діяльність, чи вдало розміщені, чи вчасно змінюються, замінюються, доповнюються? Потрібно безперервно додати нові матеріали, замінювати існуючі, тимчасово або назавжди прибирати ті, до яких втрачено інтерес. Взагалі педагог має постійно бути в пошуку і намагатись відшукувати все нові і нові справи, які можуть зацікавити дітей.

— *Намагайтесь використовувати різні зацікавленості дітей і відображувати їх в осередках.* Наприклад, у групі є дитина з Вірменії, як тут не скористатися ситуацією і не допомогти всім іншим познайомитися з цією країною, її культурою, мовою, стравами, виставивши для огляду книжки, листівки, елементи національного вбрання, покуштувавши смачного печива (напевне, мама цієї дитини вам допоможе). Або є діти, які постійно бувають з своїми батьками в селі — нехай із чергової поїздки будуть привезені цікаві фотографії і всі діти зможуть побачити цікаві світлини сільського життя.

У цих рекомендаціях ми зупинилися лише на окремих позиціях, що на наш погляд, є важливими для успішного навчання дошкільників. Переконані, що кожний вихователь має безмежний арсенал методів, підходів, можливостей, творче осмислення представленого допоможе збагати педагогічний процес успішними практиками навчання дошкільників.

Олена Полякова,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Методичні поради педагогам початкової школи щодо формуального оцінювання

У 2024/2025 навчальному році освітній процес у 1–4-х класах спрямовують на реалізацію Державного стандарту початкової освіти з урахуванням досягнень впровадження концептуальних засад реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та подолання викликів, зумовлених особливостями освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Важливими напрямками освітньої діяльності стають:

- ✓ посилення заходів безпеки життєдіяльності, зокрема просвіта щодо цивільного захисту;
- ✓ посилення роботи щодо забезпечення соціально-емоційного розвитку, зокрема і формування навичок самозарадності;
- ✓ психологічний супровід освітнього процесу в умовах воєнного часу;
- ✓ актуалізація національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції;

У 2024/2025 навчальному році оцінювальну діяльність здійснюють відповідно до Методичних рекомендацій щодо оціню-